

Csoportkép

Aszondod, komám, vótál a Szovjetúnióba.

Én is vótam.

Tizenhárom évig vótam a Szovjetúnióba.

De én azt nem mondhatom, amit te mondol, hogy egy szál búzán hat kalász nőtt vóna...

Tudod, hol van a Novaja Zemja? « Új Föld ». Sziget az. A Jenyiszej folyón hajóztunk föl — fölfele, mer az fölfele folyik — Krasznojaszktul, aztán harmincegy napig hajóztunk még a tengeren. Tizenegy évig vótam ott. « Kátorzsnaja rabóta ».

Merthogy agyonlúttam hetvenöt partizánt. Életembe se láttam én hetvenöt partizánt, agyon meg nem lúttam egyet se, R-hármas rádiós vótam én végig — de hát így köllött lenni ennek.

Negyvenhárom április tizenhatodikán estem fogságba a századommal. Akkor azt ránkgyüttek, hogy mink agyonlúttunk hetvenöt partizánt Delation és Dórán. Hogy összetereltünk a főtéren minden öreget meg ilyeneket,

Részlet.

A Profilban megjelent teljes szöveg címe: M. Lajos 44 éves.

CSALOG Zolt (1935) — író. 1970-ig régészként, majd néprajzi kutatóként működik, azóta szabadfoglalkozású. Több novelláskötet és irodalmi szociográfia szerzője.

akiket partizánoknak gondótunk, kihajtottuk őket egy gyümölcsösbe, aszt lelövődöttük őket. Itt a fejemen van egy vágás, a vállamon leszakították a húst, meg a bal vállamat is átütötték egy szöggel, most is látszik, no szóval addig-addig, hogy el köllött vállalni. Először csak egyet. De csak tovább: Nem elég! Annyira ránkgyüttek oszt, hogy amikor láttam, ez több kettőnél, gondótam: fiatal vagyok, ki fogom bírni. Megkérdeztem: — Hány partizán hiányzik még? — Hetvennégy! — No jó, hát mindet én lűttem agyon!

Hetvenen lettünk elfogva a századunkbul, abbúl aszt három maradt odáig, hogy ne, mehetett már Szibériába, többit agyonlűtték. Először golyó általi halálra lettünk mi is ítélve, de Sztalin megkegyelmezett, húsz évi kény-szermunkára. Nem értettem semmit.

No akkor aszt Novaja Zemja. Csupa egy láger vót az egész sziget, egyik a másik után. Építette mindegyik a gyárat, hatalmas gyárat. Bilincsbe, ott bilincsbe vótunk. Csak a mi lágerünk, a nemzetközi láger tizenhatezer fogoly.

Ötvenhárom júniusba gyűtt aszt a fóradalom. Mind az egész sziget a miénk lett három hónapra, csak a villanytelep nem. Mikor aszt jól a szemünk közé néztek... Teljes egy hadszíntér vót minden. A tizenhatezerbűl maradt háromszáz. Akkor aszt megint elűlrű...

A Sztalin halála után azér jobb vót már. Csak más-képp néztünk ki azér. Éhen nem halt senki már akkor, sőt még olyan urak vótunk, hogy egyszer még le is fényképezkedtünk. Ötvenhatba, mikor aszt szabadlábra lettem helyezve, hazahoztam a kis fekete kufferomat. Olyan saját gyártmány, most is megvan, a szerszámjaim vannak benne. Kis ruszki kölnit hoztam haza benne, meg ilyes-miket, hát nem értékeket. De ezt a fényképet elhoztam magammal, amit ott Novaja Zemján csináltattunk.

He, a sok mocskos rab! Ni hogy néznek! Ez itt balrul Béres István, mezőkövesdi gyerek. Hazagyűtt ez is, azután meg kidisszidált. A pufajkakabátba, ni hogy mosolyog! Itt már jó sora vót, a Sztalin halála után, mosolyog, pedig

előbb sok mindenen átment. Embert ettek ezek, ilyen belsőségeket, tüdőt meg májat, ilyesmit, boncházbul tudták kilopni valahogy. Olyan nehéz megélhetésük vót.

Ez meg Mosolygó, de itten nem mosolyog. Nyíregyházára való vót. Ez tudna aszt mesélni. Ez vót már kivégezve is. Úgy mászott ki a gödörből!

Ez nem tudom milyen Máté, nem tudom azt se, hová való. Pedig ez is hazagyütt velünk. Valahogy... — nem tudom már a nevit, de föl van írva a füzetembe, meg a címe is. Ez levágta a kezit, saját magának, hogy ne kelljen dógozni. Szabályosan, kis ruszki baltával, mi meg néztük. Ilyen vérszerződést kötöttünk mink, hogy nem szólunk róla. Mondtuk neki: — Ne, te, még majd hazamegyünk! — de ő csak hogy — Dehogy megyünk, dehogy megyünk innen, innen már soha többé! Az anyánk picsájába megyünk, megdöglötök tik is mind! — Rávágott szabályosan a kis orosz fejszével, azután meg — csak azt csodálom, mennyi lélekjelenlét vót ebbe az emberbe! — még rövidelte. Ahogy vágott rá, még egyszer emelte, még egyszer ütött! Majd aszt, ahogy a vér kiszökött az ujjain, felordított, felemelte a kezit aszt szaladt vele, hogy — segítség, segítség! — Kibasztak aszt vele, leszedték a kezit, az ujjai csonkjáig. Persze kitudódott az, hát nem úgy nézett ki, mintha munkába vágta vóna le, ilyen szépen egyenesen. Letisztogatták neki az ujjai csonkjáig, aszt csak küldték munkába. A lapjába meg beírták: öncsonkítás. Sírt csak szegény, ahogy hazafelé gyüttünk a vonaton, hogy nincsen már keze, és hazagyühet pedig. Hát sok mindent elkövetett ott az ember, hogy ne kölljön dógozni.

Ennek nincs orra, lefagyott neki. Csak két orrika van neki. Szégyellte nagyon szegény, hát fiatal ember vót, jóképű, aszt nem vót neki orra.

Itt aszt aki magyar csak vót — már akkor ötvennégybe, aki még élt — az mind rajta van ezen a fényképen. Már aki a mi lágerünkbe vót, hát a többit nem tudhatom. Meg a nők sincsenek rajta, azok külön lágerbe vótak, azokat

mink sohase láthattuk. Egyszer azok is föllázadtak, tűzótófecskendővel verték le őket. Vót ott tíz vagy tizenkét magyar nő, együtt gyüttünk oszt haza azokkal. Vót azok közt két testvér. Az anyjukon akartak azoknak erőszakot venni, űk meg nem akarták hagyni. űk a konyhába lesték, az apjuk meg fát nyesett kinn. Az asszony meg kiabált. No oszt ezek először szóltak az apjuknak, hogy — Gyüj-jön édesapám, nézze micsinál az orosz édesanyánknak! — az meg nem mert menni. Na erre a két jány, tizennyóc meg húsz évesek, beszaladtak, és disznóölőkéssel elintézték a katonát. Az apjuknak csak a másik maradt már, meg a takarítanivaló. Ágy alá tették őket éjszakáig, éjszaka meg elásták őket a kertbe. Csak ám a szomszédok észrevették. Egy darabig csönd vót, de amikor oszt legközelebb akadt valami ilyen szomszéd-dolog, hát kiáll ám a szomszédasszony az udvarra, úgy sipítsa ám, hogy ű esztet nem hagyja, hogy a csirke mind átjár az ű kertjübbe, ha a csirkét vissza nem fogják, ű mind agyonveri, vagy megmondja a községházán az elásott ruszkikat. Ezt meg valaki meghallotta az utcán, azt így kapott az öreg húsz évet, a két jány meg tizenötöt-tizenötöt Szibériába. Odaki meg ahogy az apjuk meghalt, a húsz év is a jányokra szakadt. lett huszonöt évük. Ötvenhatba szabadultak aszt mivelünk.

Barta — miazisten, Bartuc ez meg. Szahalinban hagytuk el ennek a testvérjít. Amikor három hónapig Szahalinba vótunk, mer vót ott is egy láger. Japánba akart ez szökni, csak százötven kilométer vót Japán a tengeren. A japán hatóságok meg visszaadták. Egyszer tizenketten indultak el, oroszok, oszt visszahozták őket, fog nélkül. Tízet csak, aszt ki is vallották, hogy kettőt megettek. Hogy nem vót mit enni. Beloruszok vótak. Orosz halászok fogták el őket, azok verték ki a fogukat is. Agyonlútték oszt ezeket — nem is, felakasztották őket. Elgyüttünk azután onnan, felszámolták a lágert, mer onnan ment vóna mindenki Japánba.

Embert én is ettem, az Ivan Vasziljevics főszakácsot. Még a hadifogolytáborban vót ez. Korpalevest főztek ott

minden nap, oszt ahhoz olaj is járt vóna, ilyen napraforgó vagy tudja szent milyen olaj. Ez az Iván meg ellopta az olajat, nem tett a korpalevesbe, eladta a civileknek. A mijeink meg ketten-hárman összebeszéltek: kibaszunk evvel a szakáccsal. Hát hogyne, mindenki éhes vót. Olyan rettentő nagy katlanba főzték a levest, akkora vót, hogy asztalrul öntötték be zsákkal a korpát. Az Iván meg kavarta, kavarta az asztalrul, de hát ahogy ment a korpa, fele csomóba maradt, nem főtt el, száraz galuska lett, mind a két öklöm. No, ahogy ott keveri az Iván a korpát, hát ketten elkapták a lábát, aszt bele a forróba. A tetejit hamar rá, oszt rásrófolták. Reggelre aszt lefőtt, lefoszlott finoman. Megettük. Még örültünk is neki, hogy — né, hús van a levesbe! — Persze aki tudta, mi az, nem ette, csak hallgatott. De hát a csontok meg a pufajka csak előgyüttek azután a katlan alján. Lett oszt nagy számolás, ötször átolvastak minden barakot, ki hiányzik, kit ettek meg. Számolták a ruszkik, gyufásdobozra jegyezték, mennyi a rab, nem stimmel, joptfoje maty, még egyszer — vót ott cirkusz. Kijött oszt, hogy a szakács hiányzik, de nem tudták, ki főzte meg.

Emberhúsevés, az előfordult. Hát ha már igazán nincsen más, meg kell enni azt is. Tudjátok ti mi az a harminchármas esztendő? Ukrajnába. Nem hallottatok rúla? Fönn Novaja Zemján mesélte nekem ezt egy öreg ukrán. Azoknak lehetett bízni a szavukba, az mind olyan vallásos vót, amíg evett is állandóan hányta magára a keresztet. A többi meg röhögte. Evvel az öreggel is egyszer egy orosz ki akart baszni, hogy majd üvé lesz a leveese, odaült melléje míg imádkozott, jó nagyot beleköpött az orosz a biksznijébe. Az öreg meg — kihajintotta a kanállal, ette tovább. Nem baszott ki vele az orosz. Szelíd, jámbor ember vót nagyon. Hát ez az öreg ukrán életfogytigra vót ítélve, harminchárom óta vót már ott. Hát az mesélte, hogy harmincháromba vót Ukrajnába a mezőgazdasági átszervezés, a kolhoz. Akkor oszt Sztalin mindent letakarított a padrul. Nem vót a faluba egy szem kukorica se, úgy vótak a faluk szögesdróttal bekerítve, katonasággal lefogva. Ezek meg megették a gyerekeket. Hát ha kellett enni! Először

a kutyát, macskát, aztán meg a maguk gyerekeiket. Meg a szomszédokét, akit csak el tudtak csikarni, azt vitték, ették. Hát éhenhalni nem lehet! Nemcsak ű, de sokan, mind. Azután meg vitték érte űket egész Szibériába, szanaszét.

Aztán meg ez itt, utójára. Ez hetven évre vót elítélve. Hetven évre. Neki magának vót először harminc év, aszt hogy meghalt az apja, annak a negyven évjit is hozzátették az üvéhez. Aludt odahaza az istállóba, aszt gyüttek a ruszkik, éjjel, ment ez meg, kötötte az apját, hogy — Édespaám, gyűjön hamar, a malacot viszik! — Megy oszt az öreg, csak lekapja a falrul a puskát, aszt utánuk lű a sötétbe, a ruszkik után. Vadászpuskával, mert vót neki szabályos fegyverviselési engedélye, vadőr vót. Így lett nekik negyven év meg harminc év, a gyerekek meg azután az örökséggel együtt hetven. Kátorozsnaja rabóta, Nójaja Zemján.

Hát nem sok ért ezekbül haza. Legtöbbet csak kivitték a barak elé, oszt előgyütt az őr, a katona, levetköztette ingre-gatyára, levetette a lábujjárul a dögcédulát, mert avval számolt el rúla, ráköpött a mejjire aszt tintaceruzával rájegyezte a nevit. — No, joptfojemáty, kakaja familia? — és írta rá a mejjire, tintaceruzával. Aszt vót neki ilyen hegyes vas, ilyen piszkavas, avval átszúrta a mejjit, hogy biztos legyen, oszt — no, lehet vinni. Ládába azér, ilyen koporsófélébe, még mondtuk is, hogy — Na, csak rendes azért az orosz, koporsóba temet! — De aszt egyszer valamelyik megjegyezte a koporsót, rákaristolt valamit, és hát az gyütt vissza a következő tetemnek is. Szóval mégis koporsó nélkül lett az a gödörbe lükve, persze. — Hát ezek nem gyüttek már haza. Soká meglesznek még, mert ott nem rothad el semmi test, megfagy, kűnek válik, eltart akármeddig.

Aki meg hazakerült, az ötvenhatba mind kidisszidált. Mert számontartottam vóna én ezeket, de hát nem nagyon vót kit, csak az ilyen ügyefogyottak maradtak belüle, mint én vagyok.